

مجله‌ی سیاست دفاعی

سال بیست و سوم، شماره‌ی ۹۲، پاییز ۱۳۹۴

کاربست سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی

فتح الله کلانتری^۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۰۲/۲۵

تاریخ تأیید مقاله: ۱۳۹۴/۰۵/۱۷

صفحات مقاله: ۳۵ - ۵۹

چکیده:

این تحقیق با هدف کاربردی سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی انجام شده است. پژوهش از نوع کاربردی بوده و به روش زمینه‌ای-موردی انجام گردیده است. جامعه‌ی آماری ۲۲۷ نفر است که با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه‌ی ۶۸ نفر تعیین شده است. سیاست دفاعی چندگانه و قابلیت محور راهنمای عمل و چارچوبی برای راهبرد دفاعی بوده و منجر به اقتدار دفاعی همه‌جانبه و اقتدار نظامی قابلیت محور می‌گردد. اقتدار دفاعی و نظامی از طریق راهبرد بازدارندگی تهاجمی که رازآمیز و مبتنی بر ارباب است، به دست می‌آید. سیاست دفاعی از طریق انعقاد پیمان‌های نظامی باعث ایجاد محیط امنیتی کم‌خطر و همگرایی با سایر کشورهای جهان می‌شود. راهبرد دفاعی با به‌کارگیری مؤلفه‌های قدرت ملی مانع از به‌وجود آمدن تهدیدات نظامی و جنگ سخت می‌گردد. راهبرد نظامی در نحوه‌ی سازماندهی نیروهای مسلح و انتخاب سیستم‌های جنگ‌افزار جهت اجرای مأموریت‌های محوله مؤثر می‌باشد. سیاست دفاعی ارزش محور و انسان محور علاوه بر نهادینه کردن فرهنگ مقاومت، باعث تقویت روحیه‌ی استکبارستیزی و صهیونیسم‌ستیزی می‌شود.

* * * * *

واژگان کلیدی

سیاست دفاعی، راهبرد دفاعی، راهبرد نظامی، بازدارندگی.

۱ - دانش آموخته دکترای علوم دفاعی راهبردی گرایش سیاست دفاعی.

مقدمه

نداشتن سیاست دفاعی زمینه‌ی لازمه را جهت حمله دشمن و نابودی خودی فراهم می‌نماید، امیرالمومنین^(ع) می‌فرماید: «به خدا سوگند هر ملتی در درون خانه‌اش مورد هجوم قرار گیرد، حتماً ذلیل خواهد شد.» (نهج‌البلاغه، خطبه‌ی ۲۷) یکی از مهم‌ترین ارکان هر نظام سیاسی که باعث ارتقای قدرت دفاعی و عامل بقای آن نیز به حساب می‌آید، طراحی سیاست دفاعی متناسب با راهبرد دفاعی و نظامی است. یک سیستم زمانی دارای خروجی مناسب است که خط‌مشی حاکم بر آن از طریق طرح‌های مؤثر، به برنامه‌ی عملیاتی تبدیل گردد. چنان‌چه تدابیر و طرح‌های دفاعی از طریق برنامه‌های اجرایی قابلیت ترکیب با تجهیزات، ساختار و اندیشه‌های نظامی را داشته باشد، سیاست دفاعی آن کشور، چارچوب و راهنمای عمل مؤثری برای راهبرد دفاعی و نظامی آن کشور است. مهم‌ترین هدف سیاست دفاعی کشورها دفع تهدید علیه تمامیت ارضی، حاکمیت و استقلال کشور است. (Yarger, 2006: 15) چالش اصلی که باعث تهدید یک کشور می‌گردد، هماهنگ نبودن تدابیر دفاعی با طرح‌های ابلاغی و برنامه‌های عملیاتی می‌باشد. چنان‌چه بین سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی ارتباطی منطقی وجود داشته باشد، علاوه بر دفع تهدیدهای موجود، باعث ایجاد بازدارندگی منعطف و پویا می‌گردد. (سیاری، ۱۳۹۲: ۴۵) هرچند در سال‌های اخیر به مبحث سیاست دفاعی به‌صورت هدفمند توجه گردیده، اما توجه به ارزش‌ها، هنجارها، منافع، مصالح ملی و قابلیت‌های موجود از یک طرف و تهدیدات متنوع دشمن از سوی دیگر باعث طرح‌ریزی سیاست دفاعی چندگانه و قابلیت‌محور شده است. آنچه ذهن محقق را به خود معطوف نموده، این است که چه تفاوتی بین سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی وجود دارد؟ بهترین نوع سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی جهت نیل به بازدارندگی تهاجمی رازآمیز و مبتنی بر ارباب کدام است؟

اتخاذ سیاست دفاعی چندگانه و قابلیت‌محور جهت مقابله با تهدیدات چندوجهی، امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. (دهقان، ۱۳۹۲: ۱۹) یکی از دلایل ایجابی اهمیت این تحقیق،

انسجام بخشی به راهبردها و برنامه‌های دفاعی، از طریق هماهنگی و همسویی سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی است. عوامل سلبی که باعث ضرورت اجرای این تحقیق گردیده، عبارتند از:

الف) بی‌توجهی به ارزیابی سیاست دفاعی منجر به تغییر مسیر حرکت و اولویت‌ها شده و می‌تواند ائتلاف منابع را به همراه داشته باشد.

ب) بدون نرم‌افزار سیاست دفاعی که تعیین‌کننده‌ی اهداف، ساختار و جهت‌دهنده‌ی راهبرد دفاعی است نمی‌توان ابزار مناسب را تهیه کرد؛ به همین دلیل تجهیزاتی که بدون هدف تأمین گردد، قابلیت بهره‌برداری چندانی در راهبرد نظامی ندارد.

هدف اصلی این تحقیق عبارت است از: دستیابی به ارتباط بین سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی جهت نیل به اقتدار دفاعی همه‌جانبه و اجرای مأموریت‌های محوله. اهداف فرعی عبارتند از:

الف) تبیین ضرورت‌های سیاست دفاعی جهت ایجاد محیط امنیتی کم‌خطر از طریق همگرایی و انعقاد پیمان‌های نظامی با سایر کشورهای جهان.

ب) تبیین ضرورت‌های راهبرد دفاعی جهت خنثی نمودن تهدیدات و ممانعت از اجرای جنگ سخت به وسیله‌ی اقتدار دفاعی همه‌جانبه.

پ) تبیین ضرورت‌های راهبرد نظامی جهت تحول در سازماندهی و انتخاب جنگ‌افزار نظامی به منظور اجرای مأموریت‌های محوله.

با توجه به اهداف موصوف، سؤال اصلی تحقیق عبارت است از: نحوه‌ی ارتباط بین سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی چگونه است؟
سؤالات فرعی عبارتند از:

الف) ضرورت‌های سیاست دفاعی جهت ایجاد محیط امنیتی کم‌خطر از طریق همگرایی و انعقاد پیمان‌های نظامی با سایر کشورهای جهان چگونه است؟

ب) ضرورت‌های راهبرد دفاعی جهت خنثی نمودن تهدیدات و ممانعت از اجرای جنگ سخت به وسیله‌ی اقتدار دفاعی همه‌جانبه چگونه است؟

پ) ضرورت‌های راهبرد نظامی جهت تحول در سازماندهی و انتخاب جنگ‌افزار نظامی به منظور اجرای مأموریت‌های محوله چگونه است؟

مبانی نظری تحقیق و چارچوب مفهومی

موضوع کاربست سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی که این مقاله به آن پرداخته است، فاقد پیشینه‌ی مشخص و در دسترس می‌باشد. گرچه در منابع خارجی و داخلی، مقاله‌هایی با عناوین مرتبط با سیاست دفاعی وجود دارد، اما هیچ‌کدام از منابع موجود نسبت به ارائه‌ی یک سیاست دفاعی که منجر به راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی پویا، هماهنگ، منسجم و منعطف باشد اقدام ننموده‌اند. با مراجعه به پژوهش‌کده‌ها و مراکز مطالعاتی و تحقیقاتی، یک عنوان مقاله با موضوع: شاخص‌های ارزیابی سیاست دفاعی، منتشر شده بود، نتایج این تحقیق به شرح ذیل می‌باشد:

"سیاست دفاعی دارای سطحی کلان و راهبردی است که به مثابه یکی از شاخص‌های قدرت دفاعی نقش تعیین‌کننده‌ای بر تقویت قدرت و بنیه‌ی دفاعی کشور دارد. سیاست دفاعی نباید حالت ایستا داشته باشد، یکی از سازوکارهای رسیدن به یک سیاست دفاعی پویا که منجر به پیشرفت توانمندی‌های دفاعی و تأمین بهتر و بیش‌تر امنیت می‌گردد، ارزیابی و اصلاح و بهبود خط‌مشی‌های گذشته است. در این مقاله فقط بعد سیاست دفاعی را بررسی نموده و توجهی به راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی به عمل نیاورده است. به همین دلیل، محقق قصد دارد به کاربست سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی بپردازد." (زه‌دی و عسکری، ۱۳۸۷: ۱۶۶)

چیستی سیاست

در فرهنگ وبستر آمده است که سیاست، مسیر یا روش تعیین‌شده‌ی علمی است که از میان بدیل‌ها انتخاب می‌شود و در پرتو شرایط مفروض، تصمیمات حال و آینده را هدایت می‌کند. (Webster، 2002: 159) در تعریف دیگری سیاست خط‌مشی‌ها و رهنمودهایی هستند که برای راهنمایی، تفکر، تصمیم و اقدامات مدیران و فرودستان آنها در اجرای راهبرد سازمان تدوین می‌شوند. (پرس و رابینسون، ۵۲: ۱۳۸۴)

در فرهنگ دفاعی امنیتی این تعریف آمده است: سیاست، روش‌های کلی حل مسائل و اتخاذ تدابیر لازم برای تسهیل در حرکت یک مجموعه در چارچوب یک خط‌مشی شخص است. (نوروزی، ۴۱۹: ۱۳۸۷)

تعاریف فوق نشان‌گر بررسی مفهوم سیاست از دیدگاه‌ها و نگرش‌های مختلف می‌باشد و از برآیند مجموع آنها می‌توان نتیجه گرفت که سیاست، مجموعه تدابیری است که مدیران عالی یک سازمان برای اداره‌ی آن اتخاذ می‌کنند که هم ناظر بر هدایت درونی سازمان و هم چگونگی روابط و نحوه‌ی برخورد با عوامل خارجی شغل رقا، مشتریان و احتمالاً همکاران و متحدان می‌باشد.

سیاست دفاعی^۱

سیاست دفاعی در فرهنگ دفاعی و امنیتی چنین تعریف شده است: خط‌مشی‌ها و راهکارهای یک دولت اعم از نظامی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و... برای به‌کارگیری عناصر قدرت ملی به‌منظور برقراری امنیت ملی و رفع تهدیدات داخلی و خارجی و رویارویی با حوادث غیرمترقبه. (نوروزی، ۴۱۸: ۱۳۸۷) سیاست دفاعی، همان سیاست کلان نظامی و در سطح ملی است، سیاست دفاعی بیان‌کننده‌ی راه‌ها و شیوه‌های کلی استفاده از قدرت نظامی کشور در برابر تهاجمات نظامی احتمالی دشمنان خارجی، رفع شورش‌های مسلحانه‌ی مخالفان داخلی، حفظ منافع امنیتی و

---

۱ - Defence Policy

پشتیبانی از سیاست‌های ملی می‌باشد؛ به عبارت دیگر، سیاست دفاعی در سطح ملی، خطوط کلی اقدامات اصلی، کلیدی و فعالیت‌های نظامی کشور را مشخص می‌سازد، چارچوبی است که راهبرد نظامی در سطح ملی از آن شکل می‌گیرد. (تهامی، ۱۹۳: ۱۳۸۲)

عوامل مؤثر بر تدوین سیاست دفاعی

سیاست دفاعی هر دولت واکنشی است به تهدیدات عینی و ذهنی برخاسته از محیط امنیتی خود با توجه به اهداف، منافع، ارزش‌های اساسی و میزان قدرت دولت. سیاست دفاعی دارای دو کارکرد ویژه است: نمایش قدرت و استتار قدرت. (پوشاندن نقاط آسیب‌پذیر) این سیاست دفاعی است که تشخیص می‌دهد در چه زمان باید به نمایش قدرت و در چه زمانی به استتار آن پرداخت. سیاست دفاعی آینده‌نگر در حوزه‌ی نظامی واجد خصوصیات تهاجمی، تدافعی و بازدارنده و در سایر حوزه‌ها دارای مناسب‌ترین رویکرد و نگرش‌هاست. طراحی سیاست‌های نظامی و دفاعی با توجه به محیط پیچیده‌ی حال و آینده، یک علم و هنر بسیار ظریف و دقیق به‌شمار می‌رود. (حسنلو، ۱۵۴: ۱۳۸۸)

در تنظیم و تدوین سیاست‌های دفاعی هر کشور سه رویکرد وجود دارد:

- ۱) متمرکز، بر اساس اتکا به توانمندی‌های داخلی یک کشور،
- ۲) منطقه‌گرا، بر اساس اتکا بر اتحادهای نظامی،
- ۳) چندگانه، بر اساس اتکا بر توانمندی داخلی کشور و شرکت در ائتلاف. (حسنلو، ۱۴۷: ۱۳۸۸)

اهداف عام سیاست دفاعی که مورد پذیرش اغلب کشورها می‌باشد

ویژگی بارز این اهداف آن است که دارای سطح کلان هستند و با ماهیت سیاست دفاعی سنخیت و تناسب دارند. از آنجا که اهداف تهدیدات و سیاست دفاعی باید در محیط راهبردی کشور پیگیری شود، مهندسی این محیط باید در دستور کار قرار گیرد. محیط راهبردی داری چهار ویژگی: بی‌ثباتی، نبود قطعیت، پیچیدگی، و ابهام می‌باشد. بنابراین، مهم‌ترین اهداف عام سیاست دفاعی عبارتند از:

- (۱) دفع تهدیدها،
  - (۲) پیشگیری از جنگ و مناقشه‌های نظامی منطقه‌ای یا حل و فصل آنها،
  - (۳) قدرت‌سازی و قدرت‌افزایی،
  - (۴) انسجام‌بخشی به راهبرد و برنامه‌های دفاعی کشور. (Yarger, 2006: 120)
- مهم‌ترین هدف سیاست دفاعی کشورها دفع تهدیدها علیه تمامیت ارضی، حاکمیت و استقلال کشور است. پس از ارزیابی تهدیدها بر مبنای سه ملاحظه (توانایی، نیت و آسیب‌پذیری) باید سیاست دفاعی را به‌گونه‌ای طراحی و اجرا نمود که تهدیدها یک‌باره و یا به تدریج و مرحله‌ای از بین بروند. تجلی بارز دفع تهدیدها، ایجاد محیط امنیتی کم‌خطر است، از جمله نمودهای محیط کم‌خطر می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:
- (۴) تبدیل تهدیدهای بالفعل به تهدیدهای بالقوه،
  - (۵) تبدیل تهدیدهای قریب‌الوقوع به تهدیدهای بعیدالوقوع،
  - (۶) انتقال کانون تهدید از نزدیک به دور (از لحاظ مکانی)،
  - (۷) کاهش پایگاه‌ها و حجم نیروهای تهدیدکننده،
  - (۸) تمدید نشدن و یا لغو پیمان‌های دفاعی - امنیتی،
  - (۹) منعقد نشدن پیمان‌های دفاعی تهدیدکننده،
  - (۱۰) استفاده از بازیگران خارجی،
  - (۱۱) دفع تهدیدهای خارجی،
  - (۱۲) پیشگیری از وقوع جنگ سخت،
  - (۱۳) اقتدار دفاعی همه‌جانبه. (کالینز، ۳۶: ۱۳۸۳)

طراحی سیاست دفاعی

این مرحله به پنج گام قابل تقسیم می‌شود:

- ۱) گام نخست: تعیین اهداف کلی،
- ۲) گام دوم: تعیین سازمان،
- ۳) گام سوم: انتخاب سیستم‌های جنگ‌افزار،
- ۴) گام چهارم: تعیین مأموریت و شیوه‌ی به‌کارگیری نیروهای مسلح،
- ۵) گام پنجم: تعیین راهبرد نظامی و عملیاتی. (سنجی، ۱۷۵: ۱۳۹۰)

راهبرد دفاعی^۱

راهبرد، مسیر فعالیت سازمان برای تحقق اهداف سازمان است. بدین معنا که پس از تعیین اهداف، عموماً راه‌های متفاوتی جهت تحقق آنها متصور است و هر یک از این راه‌ها می‌تواند راهبرد سازمان باشد. (شهبازی، ۶۶: ۱۳۸۷)

راهبرد دفاعی عبارت است از فن و علمی که قدرت ملی را تحت تمام شرایط به‌منظور کنترل طرف مقابل به اندازه و طریق موردنظر، با به‌کاربردن تهدید نیروهای مسلح، فشار غیرمستقیم سیاسی و سایر ابزارهای قابل تصور بسیج می‌کند و بدین وسیله علایق و مقاصد امنیت ملی را برآورده می‌سازد. (کالینز، ۵۷: ۱۳۸۳)

راهبرد دفاعی شیوه‌های به‌کارگیری مؤلفه‌های مختلف قدرت ملی را برای تحقق اهداف دفاعی کشور در راستای سیاست‌های ملی تعیین می‌کنند. بر مبنای این تعریف کارکرد راهبرد دفاعی، هماهنگ‌سازی کاربرد قابلیت‌های نظامی و غیرنظامی یک کشور در دفاع از منافع ملی و ارزش‌ها و آرمان‌های آن می‌باشد. در این نگرش راهبرد دفاعی پلی است بین راهبرد امنیت ملی و راهبرد نظامی که در آن اهداف امنیت ملی به اهداف دفاعی و سیاست‌های ملی به

۱-Defence Strategy

سیاست‌های دفاعی و رهنامه‌ی امنیت ملی به رهنامه‌ی دفاعی تبدیل می‌شود و اهداف اصلی راهبرد نظامی تولید می‌شوند. (دانش‌آشتیانی، ۵۸: ۱۳۸۸)

راهبرد نظامی^۱

راهبرد نظامی، بخشی از راهبرد ملی می‌باشد که در جهت تحقق اهداف ملی، از نیروهای نظامی استفاده می‌کند، راهبرد نظامی خواه برای بازدارندگی و خواه برای اقدام، هم در زمان جنگ و هم در زمان صلح کاربرد دارد. ناپلئون راهبرد نظامی را هنر جنگ می‌دانست. (شهلائی، ۸۲: ۱۳۸۷) راهبرد نظامی عبارت است از دانش و هنر به‌کاربردن نیروهای مسلح یک ملت به‌منظور تأمین هدف سیاست ملی از راه اعمال قدرت یا تهدید به‌وسیله‌ی قدرت. ژنرال ماکسول دی تایلر^۲ راهبرد نظامی را شامل اهداف، روش‌ها، منابع و ابزار می‌داند. (حسنلو، ۷۶: ۱۳۸۸)

در مجموع، می‌توان گفت که راهبرد نظامی، تابع راهبرد ملی و علم و هنر به‌کارگیری نیروی نظامی برای نیل به اهداف ملی در شرایط صلح و جنگ است. با وصف آنچه گفته شد، باید بین راهبرد دفاعی و نظامی علی‌رغم تشابه زیاد خطوط انفکاک‌ی را ترسیم کرد؛ طراحی راهبرد دفاعی به عهده‌ی حکومت و سطح سیاسی اداره‌ی کشور می‌باشد که البته با مشارکت جدی و محوری راهبردپردازهای نظامی و فرماندهان نظامی صورت می‌پذیرد، ولی راهبرد نظامی مربوط به محدوده‌ی نیروهای مسلح بوده و طراحی آن به عهده‌ی فرماندهان و مدیران عالی نظامی می‌باشد.

بازدارندگی^۳

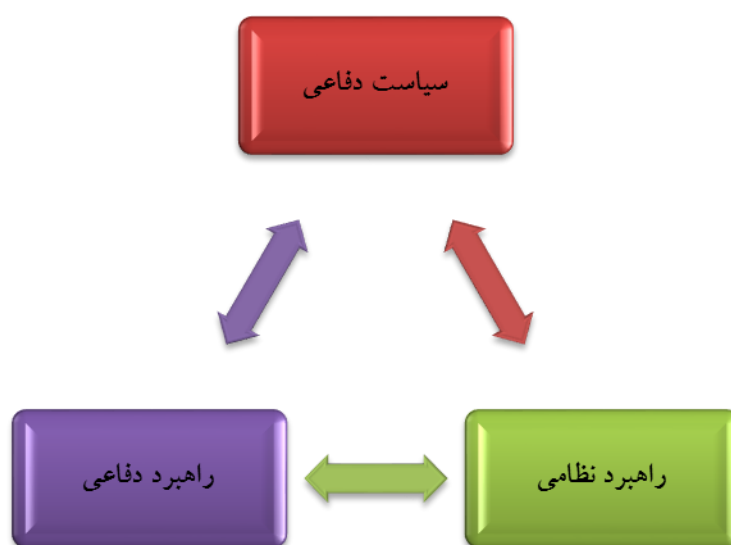
بازدارندگی عبارت است از متقاعد ساختن حریف نسبت به این‌که هزینه‌ها و خطرات ناشی از خط‌مشی اتخاذی او، از منافی که عایدش می‌شود، بیش‌تر است. (فریدمن، ۱۳۸۵: ۱۵۳) بازدارندگی، مجموعه اقداماتی است که یک دولت یا گروهی از دولت‌ها انجام می‌دهند تا

۱- Military Strategy

۲- Maxwell D Tiller

۳- Deterrence

تهدید بالقوه یا بالفعل آنها، از انجام عملیات خصمانه بر علیه منافع ملی یا متحدان‌شان و یا تشدید جنگ خودداری نماید. (شهبازی، ۱۰۲: ۱۳۸۷) با توجه به نظریه دفاع-تهاجم و بر پایه الزام‌های نظری سه نوع بازدارندگی در راهبرد دفاعی مطرح می‌باشد: الف- بازدارندگی متعارف دفاعی یا خوداتکایی. ب- بازدارندگی شبکه‌ای یا مقاومت. پ- بازدارندگی غیرمستقیم یا مستقل. (عسکرخانی و حق‌شناس، ۹۱: ۱۳۹۰)

شکل شماره‌ی ۱: مدل مفهومی تحقیق

جدول شماره‌ی ۱: مقایسه‌ی تطبیقی سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی

سیاست دفاعی	راهبرد دفاعی	راهبرد نظامی
جهت‌دهنده و شکل‌دهنده به راهبرد دفاعی است	جهت‌دهنده و شکل‌دهنده به راهبرد نظامی است	جهت‌دهنده و شکل‌دهنده به راهبرد دفاعی است
تأمین‌کننده‌ی امنیت کشور است	تأمین‌کننده‌ی اقتدار دفاعی همه‌جانبه‌ی کشور است	تأمین‌کننده‌ی اقتدار نظامی کشور است
راهنمای اصلی و چارچوب راهبرد	راهنمای اصلی و چارچوب راهنمای اصلی و چارچوب	راهنمای اصلی و چارچوب راهبرد

سیاست دفاعی	راهبرد دفاعی	راهبرد نظامی
دفاعی است	راهبرد نظامی است	راهبرد نیرویی است
تعیین‌کننده‌ی خط‌مشی‌های کلی در سطح ملی (اعم از سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی، اجتماعی و...)	کاربرد مؤلفه‌های قدرت ملی در سطح ملی (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و نظامی)	به‌کارگیری نیروی نظامی برای نیل به اهداف ملی
هماهنگی و انسجام‌بخشی به راهبرد دفاعی	هماهنگی و انسجام‌بخشی به راهبرد نظامی	هماهنگی و انسجام‌بخشی به راهبرد نیرویی
ارائه‌ی سیاست‌های رسمی و کلی کشور در حوزه‌های دفاعی - امنیتی	ارائه‌ی راهکار کلی دفاعی - امنیتی در جنبه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی	ارائه‌ی راه‌کار نظامی
تدوین توسط سطوح سیاسی با مشارکت سطوح نظامی	تدوین توسط سطوح نظامی با مشارکت سطوح سیاسی	تدوین توسط سطوح نظامی
تحلیل کلی توسط سطح سیاسی	تحلیل کلی توسط سطح نظامی	هدف‌گذاری توسط فرماندهان نظامی
راهنمای عمل جهت تعیین منابع	طرح علمی برای تخصیص منابع	به‌کارگیری منابع در چارچوب طرح و دستور
تعیین خط‌مشی روابط دفاعی و تحلیل نقش نیروهای مسلح در دفاع همه‌جانبه	تعیین مأموریت نیروهای مسلح در دفاع همه‌جانبه	اجرای مأموریت توسط نیروهای مسلح
تعیین جایگاه صنعت در قدرت دفاعی	تعریف نیازهای صنعت دفاعی	استفاده از تولیدات صنعت

روش‌شناسی

روش پژوهش

محقق قصد مطالعه‌ی عمیق روی نمونه‌هایی از یک پدیده را دارد؛ بنابراین، روش پژوهش زمینه‌ای - موردی بوده و نتایج آن قابل تعمیم نمی‌باشد. پژوهشگر با ارائه‌ی پیشنهادات مناسب به منظور آینده‌نگری، به دنبال تصمیم‌سازی صحیح برای مسئولین ذی‌ربط می‌باشد؛ از این رو، نوع پژوهش، کاربردی و تصمیم‌گراست. چون تحقیق با اوصاف و مؤلفه‌های نرم سیاست دفاعی، راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی مرتبط می‌باشد، به روش کمی و کیفی (ترکیبی) نظامند و تفسیری انجام می‌گردد. داده‌ها در محیط نرم‌افزار SPSS وارد و با استفاده از روش‌های آمار توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

روش و ابزار گردآوری اطلاعات

اطلاعات این تحقیق از دو روش: الف) میدانی و اسناد و مدارک؛ ب) کتابخانه‌ای علمی و تخصصی استفاده شده است. در روش کتابخانه‌ای، ادبیات موضوع و مطالعات میدانی تخصصی انجام شده و اطلاعات نظری مورد نیاز از طریق جستجوی کتابخانه‌ای تخصصی، اینترنتی و بانک‌های اطلاعاتی داخلی و خارجی به دست آمده است. کتاب‌ها، مقاله‌ها، نظریه‌ها و دیدگاه‌های صاحب‌نظران و مراکز علمی و تحقیقاتی در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است. در روش میدانی با طرح، ۱۵ سؤال بسته (شامل ۶ پرسش مربوط به سیاست دفاعی و ۴ پرسش مربوط به راهبرد دفاعی و ۵ پرسش مربوط به راهبرد نظامی) در پنج سطح طبقه‌بندی از طریق طیف لیکرت اقدام گردیده است. در طراحی پرسشنامه به وسیله‌ی تکنیک دلفی و با استفاده از نظر صاحب‌نظران، اساتید، متخصصان و خبرگان، عوامل بالقوه مرتبط با موضوع شناسایی و سپس پرسشنامه‌ی مقدماتی تهیه شده است. سپس از تعیین اعتبار و روایی آن، پرسشنامه‌ی نهایی تهیه گردیده است. برای تعیین روایی پرسشنامه از روش روایی محتوا (اعتبار محتوا) و توزیع چندمرحله‌ای پرسشنامه بین صاحب‌نظران بهره‌برداری گردیده است. جهت تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده شده و یک نمونه‌ی اولیه شامل ۴۰

پرسشنامه بین اساتید دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشگاه امام حسین^(ع) و دافوس آجا و سپاه پاسداران پیش‌آزمون گردید و سپس با استفاده از داده‌های به‌دست آمده از این پرسشنامه‌ها و به کمک نرم‌افزار آماری SPSS میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از ۰/۷ می‌باشد (۸/۳۶)؛ بنابراین، پرسشنامه‌ی مورد استفاده از قابلیت اعتماد لازم برخوردار است.

جامعه‌ی آماری

جامعه‌ی آماری شامل اساتید، خبرگان، مدیران ارشد و فرماندهان درگیر در زمینه‌ی دفاع ملی، مطالعات سیاسی، امنیت ملی، سیاستمداران وزارت امور خارجه و استراتژیست‌های نظامی ستاد کل نیروهای مسلح (سپاه پاسداران، ارتش، وزارت دفاع) که دارای حداقل سه سال سابقه‌ی کار در مسائل راهبردی سیاسی و امور دفاعی با داشتن جایگاه سازمانی ۱۸ می‌باشند. در این پژوهش جامعه‌ی آماری با توجه به حساسیت و خاص بودن موضوع پژوهش بسیار محدود بوده و با توجه به نظر کارشناسان و خبرگان (برابر جدول شماره ۱) در مجموع ۲۲۷ نفر برآورد شده است.

حجم نمونه

نمونه‌گیری در این روش سهمیه‌ای و به شکل نسبی در دسترس و راهبردی انجام شده است. خبرگان بر اساس هدف‌های خاص تحقیق و راهبردهای حل مسأله انتخاب شده‌اند و به‌طور هدفمند تلاش شده از هر زیرگروه، تعدادی مشخص در نمونه باشد. از تعداد ۲۲۷ نفر جامعه‌ی نمونه با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه ۶۸ نفر تعیین شده است.

جدول شماره ۲: تعداد نمونه

ردیف	نام سازمان	تعداد جامعه	تعداد نمونه
۱	ستاد کل نیروهای مسلح	۳۶	۸
۲	سپاه پاسداران انقلاب اسلامی	۵۹	۱۸
۳	ارتش جمهوری اسلامی	۵۹	۱۸
۴	وزارت امور خارجه	۲۲	۴

ردیف	نام سازمان	تعداد جامعه	تعداد نمونه
۵	وزارت دفاع	۳۱	۷
۶	دانشگاه عالی دفاع ملی	۲۰	۴
	تعداد کل	۲۲۷	۶۸

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

در این بخش نحوه‌ی ارتباط بین سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی را طبق جدول شماره‌ی ۳، در طیف‌های پنج‌گانه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۳-۱- طیف ۱- عوامل تأثیرگذار با قدرت خیلی زیاد: امتیازدهی مبتنی بر ضرب مجموع نفرات (۶۸) در میانگین گزینه‌ی زیاد (۴ امتیاز) به‌دست آمده است. تمامی گزینه‌هایی که ۲۷۲ تا ۳۴۰ امتیاز کسب کرده‌اند، در این طیف قرار می‌گیرند.

۳-۲- طیف ۲- عوامل تأثیرگذار با قدرت زیاد: امتیازدهی مبتنی بر ضرب مجموع نفرات (۶۸) در میانگین گزینه‌ی متوسط (۳ امتیاز) به‌دست آمده است. تمامی گزینه‌هایی که ۲۰۵ تا ۲۷۱ امتیاز کسب کرده‌اند، در این طیف قرار می‌گیرند.

۳-۳- طیف ۳- عوامل تأثیرگذار با قدرت متوسط: امتیازدهی مبتنی بر ضرب مجموع نفرات (۶۸) در میانگین گزینه‌ی کم (۲ امتیاز) به‌دست آمده است. تمامی گزینه‌هایی که ۱۳۷ تا ۲۰۴ امتیاز کرده‌اند، در این طیف قرار می‌گیرند.

۳-۴- طیف ۴- عوامل تأثیرگذار با قدرت کم: امتیازدهی مبتنی بر ضرب مجموع نفرات (۶۸) در میانگین گزینه‌ی خیلی کم (۱ امتیاز) به‌دست آمده است. تمامی گزینه‌هایی که ۶۸ تا ۱۳۶ امتیاز کسب کرده‌اند، در این طیف قرار می‌گیرند.

۳-۵- طیف ۵- عوامل تأثیرگذار با قدرت خیلی کم: در این طیف مجموعه متغیرهایی قرار دارند که ۶۸ امتیاز کسب نموده‌اند. کم‌ترین امتیاز کسب‌شده توسط یک متغیر ۶۸ امتیاز است. نحوه‌ی تأثیرگذاری طیف‌ها، به‌گونه‌ای است که هر چه از طیف ۱ به سوی طیف‌های بالاتر حرکت شود، از شدت و تأثیرگذاری طیف‌ها کاسته می‌شود، به‌گونه‌ای که طیف ۱ از

قدرت تأثیرگذاری بیش‌تری نسبت به طیف ۲ و طیف ۲ از قدرت تأثیرگذاری بیش‌تری نسبت به طیف ۴ و در نهایت، ضعیف‌ترین آنها طیف ۵ است.

۳-۶- نتایج نهایی طیف‌بندی کاربرست سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی طبق (جدول شماره ۳) محاسبه گردیده است. میانگین به‌دست آمده از نقش هر یک از عوامل تأثیرگذار ۲۶۲/۷ امتیاز می‌باشد. از ۱۵ عامل مطرح شده، امتیاز ۱۰ عامل آن از حد متوسط میانگین بیش‌تر می‌باشد. بنابراین، عواملی که امتیاز آنها دارای شدت بالاتری نسبت به میانگین (۲۶۲/۷) هستند، فرضیه‌های تحقیق را ثابت می‌کنند.

ایجاد محیط امنیتی کم‌خطر پیرامون یک کشور در سیاست دفاعی قابلیت‌محور به‌عنوان اثرگذارترین عامل از بین عوامل شانزده‌گانه شناخته شده است. چنان‌چه سیاست دفاعی یک کشور باعث انتقال کانون تهدید از محیط پیرامونی کشور گردد و یا باعث کاهش نیروهای تهدیدکننده شود، می‌تواند محیط امنیتی کم‌خطری را برای کشور فراهم نماید.

همگرایی نظامی با سایر کشورهای جهان به‌عنوان دومین عامل تأثیرگذار در سیاست دفاعی چندگانه شناخته شده است. سیاست دفاعی باید منطبق بر منافع و مصالح ملی و ارزش‌ها و هنجارهای جامعه باشد و از طرفی با منافع و مصالح و ارزش‌ها و هنجارهای سایر کشورهای جهان منافاتی نداشته باشد. چنان‌چه سیاست دفاعی بر اساس ارزش و احترام متقابل (ارزش‌محوری و انسان‌محوری) بین کشورها تدوین گردد، باعث همگرایی نظامی با سایر کشورهای جهان و ایجاد ارتباطات قوی می‌گردد.

انعقاد پیمان‌های نظامی با سایر کشورهای جهان به‌عنوان سومین عامل تأثیرگذار در سیاست دفاعی شناخته شده است. انعقاد پیمان‌های نظامی معمولاً بر اساس تهدیدات مشترک و یا سایر نیازمندی‌ها انجام می‌گیرد، عضویت در پیمان‌های نظامی و اتحاد دسته‌جمعی بازدارندگی ایجاد می‌نماید. چنان‌چه سیاست دفاعی یک کشور مبتنی بر بازدارندگی و ایجاد امنیت دسته‌جمعی باشد، نیاز به انعقاد پیمان‌های نظامی با سایر کشورهای جهان دارد. بازدارندگی تهاجمی رازآمیز که مبتنی بر ارباب است، بهترین نوع بازدارندگی می‌باشد.

اجرای مأموریت و به‌کارگیری نیروهای مسلح به‌عنوان چهارمین عامل تأثیرگذار در راهبرد نظامی شناخته شده است. نحوه‌ی استفاده از نیروهای مسلح هر کشور در شرایط بحران و عادی و هم‌چنین انتخاب نوع و چگونگی اجرای مأموریت‌های ارجاعی به نیروهای مسلح هر کشور به‌صورت راهبرد نیرویی را می‌توان از راهبرد نظامی استخراج نمود. راهبرد دفاعی پللی است بین سیاست دفاعی و راهبرد نظامی؛ بنابراین، هرچه سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و نظامی منطبق باشد، تعیین مأموریت و به‌کارگیری نیروهای مسلح آن کشور به خوبی انجام می‌شود.

انتخاب سیستم‌های جنگ‌افزار نیروهای مسلح به‌عنوان پنجمین عامل تأثیرگذار در راهبرد نظامی قابلیت‌محور شناخته شده است. ابتدا باید تاکتیک را تعریف نمود و سپس متناسب با آن جنگ‌افزار انتخاب نمود، ماهیت جنگ‌ها به‌طور مداوم در حال تغییر می‌باشد و هر جنگی با تاکتیک خاص خود اجرا می‌شود؛ بنابراین، از طریق راهبرد نظامی ابتدا باید تاکتیک‌های نیرویی را مشخص نموده و سپس متناسب با آن سیستم جنگ‌افزار نیروهای مسلح را انتخاب نمود.

اقتدار دفاعی همه‌جانبه‌ی مسلح به‌عنوان ششمین عامل تأثیرگذار در راهبرد دفاعی شناخته شده است. مبنای اقتدار دفاعی، قدرت‌سازی و قدرت‌افزایی همه‌جانبه است، اقتدار دفاعی همه‌جانبه از طریق به‌کارگیری تمامی مؤلفه‌های قدرت ملی (نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، جغرافیایی و ...) به‌دست می‌آید. بدین ترتیب، راهبرد دفاعی هر کشور باید بر اساس استفاده از تمامی مؤلفه‌های قدرت ملی باشد. چنان‌چه این راهبرد با سیاست دفاعی منطبق باشد، باعث اقتدار دفاعی همه‌جانبه‌ی کشور است.

تبدیل تهدیدهای نظامی به فرصت به‌عنوان هفتمین عامل تأثیرگذار در راهبرد دفاعی شناخته شده است. بی‌ثباتی یکی از ویژگی‌های محیط راهبردی هر کشور است؛ هر چه در راهبرد دفاعی به شناخت تهدیدات و خشی نمودن آن توجه بیشتری شود، به همان اندازه بی‌ثباتی در محیط امنیتی خشی می‌گردد. بنابراین، مهم‌ترین مشخصه‌ی راهبرد دفاعی خشی نمودن تهدیدات و یا تبدیل تهدید به فرصت است؛ چنان‌چه سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی منطبق باشد، بی‌ثباتی پیرامون محیط امنیتی کشور از بین رفته و تهدیدات به فرصت تبدیل می‌گردند.

ممانعت از به وجود آمدن جنگ سخت به عنوان هشتمین عامل تأثیرگذار در راهبرد دفاعی شناخته شده است. جنگ زمانی آغاز می‌گردد که کشور حمله‌کننده احساس کند کشور هدف در دفاع از خود ناتوان و یا متزلزل است، اتخاذ راهبرد دفاعی همه‌جانبه (به‌کارگیری و بسیج تمامی مؤلفه‌های قدرت ملی) و سیاست دفاعی چندگانه، بر اساس اتکا بر توانمندی داخلی کشور و شرکت در ائتلاف‌های بین‌المللی و یا منطقه‌ای مانع از وقوع جنگ سخت می‌گردد. بنابراین، هر کشوری که راهبرد دفاعی همه‌جانبه مطابق با سیاست دفاعی چندگانه اتخاذ نماید، به راحتی می‌تواند از وقوع جنگ سخت ممانعت به عمل آورد.

تطبیق دانش و فناوری با تولیدات دفاعی وزارت دفاع به عنوان نهمین عامل تأثیرگذار در سیاست دفاعی شناخته شده است. تغییر رویکرد جنگ‌ها از حالت تخریب‌محور به تأثیرمحور و پیشرفت سریع علم و دانش در تمام امور باعث ایجاد انقلاب در امور نظامی شده است. ترکیب الکترواپتیک و تصویرپردازهای مادون قرمز با سیستم‌های ماهواره‌ای، توانایی گسترده در دفاع ضد موشکی، سلاح‌های آکوستیکی و پلاسمایی، تجهیزاتی که دارای حس بویایی بوده و می‌توانند ببینند و بشنوند، از مصادیق فناوری هستند. چنانچه تولیدات دفاعی با این فناوری‌ها مطابقت نداشته باشند، فاقد کارایی در میدان رزم می‌باشد. بنابراین، تولیدات صنایع دفاعی باید توانایی جنگیدن در محیط هوشمند جنگ‌های آینده را داشته باشند.

سازماندهی نیروهای مسلح به عنوان دهمین عامل تأثیرگذار در راهبرد نظامی شناخته شده است. ضرورتاً نبردهای آتی محیطی کاملاً دینامیک بوده و نیاز به سازمانی چالاک و چابک دارد، تحولات فناورانه و اتوماسیون کردن سیستم فرماندهی و کنترل با به‌کارگیری افراد دانامحور یکی از پیش‌بران اصلی سازماندهی است. چنانچه راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی یک کشور بر اساس قابلیت‌های موجود باشد، سازماندهی نیروهای مسلح آن کشور قابلیت‌محور می‌باشد. بنابراین، راهبرد دفاعی باید بر اساس قابلیت‌های نظامی موجود باشد، راهبرد دفاعی مبتنی بر قابلیت نظامی باعث می‌شود تا نیروهای مسلح سازماندهی خود را بر اساس راهبرد نظامی

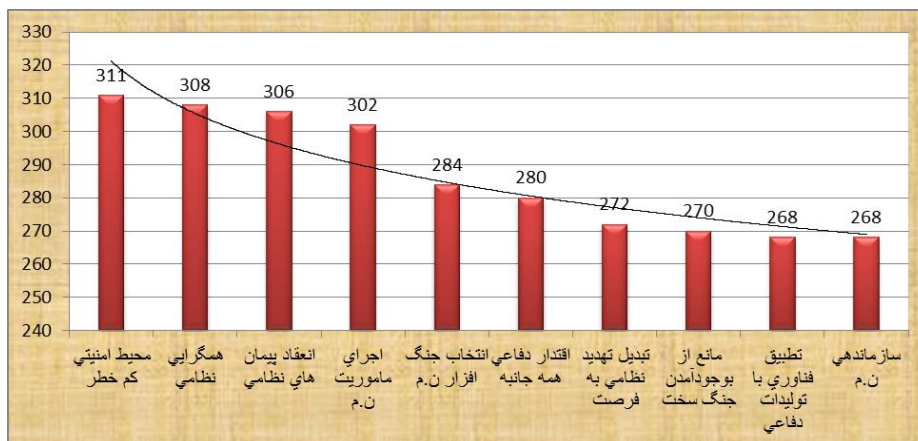
قابلیت‌محور اتخاذ نمایند. شایان توجه است که اتخاذ راهبرد قابلیت‌محور به مراتب بهتر از راهبرد توانایی‌محور و تهدید‌محور است.

نتایج نهایی طیف‌بندی کاربریست سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی طبق جدول شماره‌ی ۳ و نمودار شماره‌ی ۱ محاسبه گردیده است.

جدول شماره‌ی ۳: نتایج نهایی طیف‌بندی کاربریست سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی

طیف	عوامل	مستز هر عامل	مستز کل طیف	درصد طیف به کل
یک	ایجاد محیط امنیتی کم‌خطر پیرامون کشور	۳۱۱	۲۰۶۳	۵۲/۳۴
	همگرایی نظامی با سایر کشورهای جهان	۳۰۸		
	انعقاد پیمان نظامی با سایر کشورهای جهان	۳۰۶		
	اجرای مأموریت و به‌کارگیری نیروهای مسلح	۳۰۲		
	انتخاب سیستم‌های جنگ‌افزار نیروهای مسلح	۲۸۴		
	اقتدار دفاعی همه‌جانبه	۲۸۰		
	تبدیل تهدیدهای نظامی به فرصت	۲۷۲		
	مانع از بروز جنگ‌سخت	۲۷۰		
دو	تطبیق دانش و فناوری با تولیدات دفاعی	۲۶۸	۱۴۹۳	۳۷/۸۸
	سازماندهی نیروهای مسلح	۲۶۸		
	تطبیق منافع و مصالح ملی با ارزش‌ها و هنجارهای جامعه	۲۳۵		
	تولید تسلیحات نظامی صنایع دفاعی	۲۳۰		

طیف	عوامل	امتیاز هر عامل	امتیاز کل طیف	درصد طیف به کل
	هماهنگی تاکتیک‌ها با تولیدات وزارت دفاع	۲۲۲		
سه	تغییر سرشت جنگ و ماهیت جنگ‌های آینده	۱۹۸	۳۸۵	۹/۷۶
	تحت تأثیر قراردادن مسائل داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی	۱۸۷		
چهار	*****	۰	۰	۰
پنج	*****	۰	۰	۰
میانگین		۲۶۲/۷	۷۸۸/۲	
جمع کل		۳۹۴۱		۹۹/۹۸

نمودار شماره ۱: تأثیر گذارترین عوامل در کاربرد سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتیجه‌گیری

پس از تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق و مقایسه‌ی تطبیقی سیاست دفاعی با راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی (جدول‌های شماره‌ی ۲ و ۳) نتایج زیر احصا گردیده است:

۱-۱-۴- در مقام پاسخ‌گویی به سؤال اصلی تحقیق، راهکارهای ذیل ارائه می‌گردد:

الف) سیاست دفاعی چندگانه و قابلیت‌محور باعث اتخاذ راهبرد دفاعی همه‌جانبه و راهبرد نظامی قابلیت‌محور می‌شود که در نهایت، چنین فرآیندی منجر به اتخاذ نوع جدیدی از راهبرد بازدارندگی تحت عنوان بازدارندگی تهاجمی رازآمیز و مبتنی بر ارباب می‌گردد.

ب) سیاست دفاعی شامل مسائل ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی بوده و باعث انطباق دانش و فناوری با تولیدات دفاعی متناسب با ماهیت جنگ‌های آینده می‌گردد. سیاست دفاعی از نوع تدبیر بوده که تعیین‌کننده‌ی خط‌مشی و چارچوبی برای راهبرد دفاعی است. سیاست دفاعی راهنمای عمل و تأثیرگذار بر راهبرد دفاعی و راهبرد نظامی بوده و از امنیت ملی مشتق می‌شود.

ج) راهبرد دفاعی باید توانایی‌ها و مؤلفه‌های قدرت ملی سایر کشورها را با قابلیت‌ها و مؤلفه‌های قدرت ملی خودی ترکیب نموده و از آن بهره‌برداری لازمه را به‌عمل آورد. راهبرد دفاعی از جنس طرح و برنامه و اجرایی است که طراحی آن به عهده‌ی حکومت و سطوح سیاسی کشور می‌باشد. البته با مشارکت جدی و محوری راهبردپردازهای نظامی و فرماندهان صورت می‌پذیرد.

د) راهبرد نظامی باید قابلیت ترکیب ابزار و سامانه‌های نظامی، ساختارهای نظامی و اندیشه‌ی نظامی را داشته باشد. راهبرد نظامی مربوط به محدوده‌ی نیروهای مسلح بوده و طراحی آن بر عهده‌ی فرماندهان و مدیران عالی نظامی می‌باشد.

- ۲-۱-۴- در رابطه با پاسخ اولین سؤال فرعی تحقیق، راهکارهای ذیل ارائه می‌گردد:
- الف) سیاست دفاعی چندگانه با رویکرد قابلیت‌محور، بهترین نوع سیاست دفاعی است. این سیاست، مبتنی بر فناوری و دانش روز بوده و قابلیت انطباق با تجهیزات هوشمند جدید را دارد.
- ب) سیاست دفاعی از طریق همگرایی و انعقاد نظامی با سایر کشورهای جهان باعث ایجاد محیط امنیتی کم‌خطر پیرامون یک کشور می‌شود.
- ۳-۱-۴- در رابطه با پاسخ دومین سؤال فرعی تحقیق، راهکارهای ذیل ارائه می‌گردد:
- الف) بازدارندگی تهاجمی مبتنی بر ارباب (ترکیبی از بازدارندگی متعارف دفاعی یا خوداتکایی و بازدارندگی شبکه‌ای یا بازدارندگی مقاومت) بهترین نوع راهبرد دفاعی می‌باشد. این راهبرد رازآمیز، تهدیدات نظامی به را فرصت تبدیل نموده و مانع از وقوع جنگ سخت و نرم می‌شود.
- ب) راهبرد دفاعی به‌عنوان پلی بین سیاست دفاعی و راهبرد نظامی است که با به‌کارگیری مؤلفه‌های قدرت ملی باعث اقتدار دفاعی همه‌جانبه می‌شود.
- ۴-۱-۷- در رابطه با پاسخ سومین سؤال فرعی تحقیق، راهکارهای ذیل ارائه می‌گردد:
- الف) راهبرد نظامی قابلیت‌محور بهتر از توانایی‌محور و تهدیدمحور است. این راهبرد با به‌کارگیری مؤلفه‌های قدرت نظامی باعث اقتدار نظامی شده و در سازماندهی و انتخاب سیستم جنگ‌افزار نیروهای مسلح یک کشور بسیار مؤثر می‌باشد.
- ب) راهبرد نظامی قابلیت‌محور همسو با راهبرد دفاعی در نحوه‌ی به‌کارگیری و اجرای مأموریت نیروهای مسلح یک کشور بسیار مؤثر می‌باشد.
- ج) راهبرد نظامی قابلیت‌محور در تعیین اهداف و تخصیص منابع مؤثر می‌باشد.

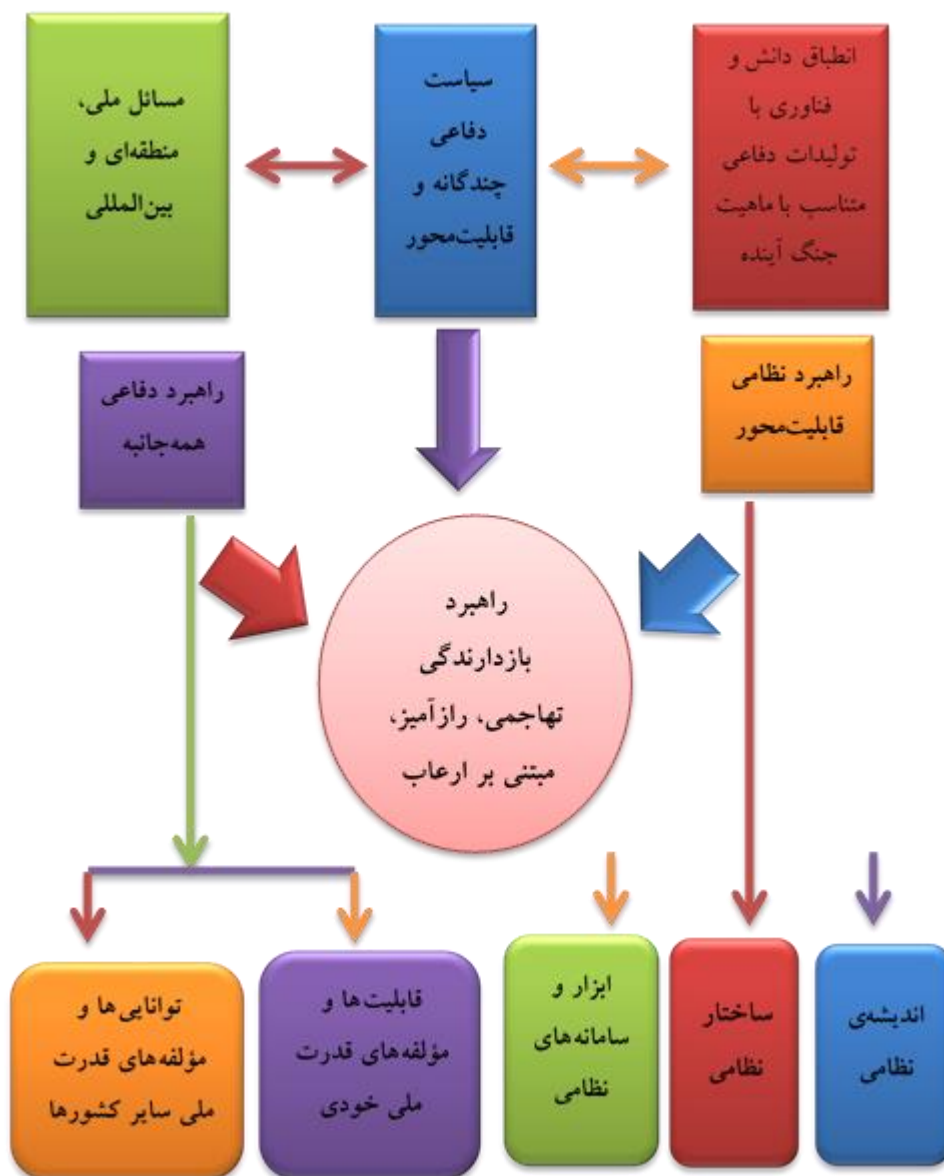
پیشنهادها

۱-۲-۴- با توجه به فضای هوشمند جنگ‌های آینده پیشنهاد می‌گردد، سیاست دفاعی چندگانه و قابلیت‌م‌محور اتخاذ گردد، این سیاست باید ارزش‌محور و انسان‌محور باشد. سیاست دفاعی، بر گرفته از گفتمان انقلاب اسلامی ایران باعث نهادینه کردن فرهنگ مقاومت و بسط روحیه‌ی استکبارستیزی و صهیونیسم‌ستیزی در سطح جهان می‌گردد.

۲-۲-۴- راهبرد دفاعی از طریق قدرت‌سازی، قدرت‌افکنی و قدرت‌افزایی باعث اقتدار دفاعی همه‌جانبه می‌شود. بنابراین، پیشنهاد می‌گردد جهت قدرت‌سازی، از طریق استحکام ساخت درونی قدرت نظام و اتکا به نیروهای داخلی (خوداتکایی) اقدام شود. جهت قدرت‌افکنی با توسعه‌ی عمق راهبردی جمهوری اسلامی ایران از طریق گروه‌های همگرا و جهادی مثل حزب‌الله، حماس، جهاد اسلامی، صدر و غیره اقدام گردد. برای نیل به قدرت‌افزایی از طریق هم‌افزایی مؤلفه‌های قدرت ملی یا بسیج تمام منابع و امکانات جهت دفاع همه‌جانبه اقدام شود.

۳-۲-۴- چنان‌چه راهبرد نظامی بر مبنای به‌کارگیری افراد دانام‌محور، سازماندهی یگان‌های چالاک و چابک و اتوماسیون کردن سامانه‌ی فرماندهی و کنترل باشد، باعث اقتدار نظامی نیروهای مسلح می‌گردد. بنابراین، پیشنهاد می‌گردد در راهبرد نظامی به این موارد توجه شود: ۱- به‌کارگیری افراد متخصص و متعهد، ۲- سازماندهی یگان‌های سبک، کوچک و متحرک (شبکه‌ای)، ۳- اجرای جنگ شبکه‌محور.

به‌منظور انطباق تعهدات و اهداف دفاعی با منابع دفاعی موجود و منابع نظامی طرح‌ریزی شده، طبق شکل شماره‌ی ۲ پیشنهاد می‌گردد سیاست دفاعی چندگانه با رویکرد قابلیت‌محور به‌عنوان چارچوب و شاخص اصلی، برای راهبرد بازدارندگی تهاجمی رازآمیز و مبتنی بر ارباب باشد.

منابع

فارسی

- ۱- نهج البلاغه، خطبه‌ی ۲۷.
- ۲- پیرس و رایبسون (۱۳۸۰)؛ برنامه‌ریزی مدیریت استراتژیک، ترجمه سهراب خلیلی شورینی، انتشارات یادواره کتاب، چاپ دوم.
- ۳- تهامی، سید مجتبی (۱۳۸۲)؛ امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- ۴- جان، ام کالینز (۱۳۸۳)؛ استراتژی بزرگ، ترجمه کوروش بایندر، تهران دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
- ۵- دانش‌آشتیانی، محمدباقر (۱۳۸۸)؛ راهبرد دفاعی - امنیتی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- ۶- دهقان، محمد (۱۳۹۲)؛ سیاست دفاعی، جزوه درسی، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- ۷- سنجقی، ابراهیم (۱۳۹۰)؛ طرح پیشنهادی الگوی استراتژی دفاعی جمهوری اسلامی ایران، پایان‌نامه دکتری رشته مدیریت راهبردی، دانشگاه تهران.
- ۸- زهدی، یعقوب و عسکری، محمود (۱۳۸۷)؛ مقاله علمی پژوهشی شاخص‌های ارزیابی سیاست دفاعی، فصلنامه شماره ۲۳، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.
- ۹- شهلایی، ناصر (۱۳۸۷)؛ نظریه‌های راهبردی، انتشارات دافوس آجا.
- ۱۰- سیاری، حبیب‌الله (۱۳۹۲)؛ سیاست دفاعی، جزوه درسی، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- ۱۱- حسنلو، خسرو (۱۳۸۸)؛ مروری بر مفاهیم جنگ، انتشارات علوم و فن‌آوری دفاعی.
- ۱۲- عسکرخانی، محمود و حق‌شناس، محمدرضا (۱۳۹۰)؛ مقاله علمی پژوهشی تهدیدهای منطقه‌ای، فصلنامه راهبرد دفاعی، شماره‌ی ۳۳.
- ۱۳- فریدمن، لارنس (۱۳۸۵)؛ بازدارندگی، فصلنامه راهبرد دفاعی، بهار ۱۳۸۵.
- ۱۴- نوروزی، محمدتقی (۱۳۸۵)؛ فرهنگ دفاعی امنیتی، انتشارات سنا.

- 15- Merriam Webster's(2002) colligate Dicitonary.
- 16- Fireps for Strategy,(1987) California management Review fall.
- 17- Yarger.Harry(2006). Straregic Theory for the 21 Century. The Little Book on bic Strategy. Available at [www. Strategicstudiesinstitute. Army.mil](http://www.Strategicstudiesinstitute.Army.mil)

